

SPRAWOZDANIE

komisyi teatralnej.

Sprawozdanie obejmuje działalność komisji teatralnej w okresie od czasu, w którym Świetna Rada miasta uchwaliła zaprosić czterech architektów miejscowych do wypracowania nowych projektów, według nowo ustanowionego programu. Stało się to dnia 21. czerwca 1889.

Termin wniesienia tych projektów oznaczonym został na dzień 1. listopada 1889. a projektującym z góry zapewniono honorarium, każdemu po 1500 zła. pod warunkiem, ażeby koszta projektowanych budynków nie przekraczały 400.000 zła.

Do oceny spodziewanych projektów, zaprosiła komisja teatralna panów Hochbergera i Settiego ze Lwowa, Sitteka z Pragi, Sarego i Niedziałkowskiego z Krakowa, gdy atoli pan Setti z powodu przeszkód z muszony był odmówić udziału w jury, przeto w jego miejsce zaproszono pana Kozłowskiego z Warszawy. Taki skład jury zatwierdziła też Rada miasta na posiedzeniu w dniu 14. stycznia 1890. Listem później nadesłanym wyprosił się i pan Sittek, tak że komisja z upoważnieniem Rady miasta w jego miejsce zaprosiła p. Bergera z Wiednia.

Po nadejściu czterech projektów nadesłanych w terminie oznaczonym przez pp. Odrzywolskiego, firmę Stryjeński — Ekielski, Zawiejskiego, i Zarembe, zarządziła komisja przygotowanie materiału szczegółowego dla jury.

Badanie kosztorysów szczególnie, o ile takowe zgadzają się z kwotą preliminowaną, poruczono podkomisyi technicznej, upoważniając ją zarazem do wybrania sił technicznych, któreby za wynagrodzeniem, szczegółowych rewizyi kosztorysów dokonały.

Podkomisja wybrała pp. Wdowiszewskiego i Żołdaniego — a następnie kilkutygodniową pracę tych panów, jako znacznie jaśniejszą i systematyczniejszą od kosztorysów złożonych przez panów konkurujących, subkomisja sama wzięła pod dokładniejsze zbadanie.

Rezultat tych obu rewizji umieszczony na tabeli drukowanej z datą 28. grudnia 1889. wykazuje, że żaden projekt nie zmieścił się w kwocie preliminowanej 400.000 zła. albowiem sumy wynoszą: 443.000, 449.000, 456.000, 426.000.

Oprócz tego przygotowało budownictwo miejskie tabelę zawierającą szematyczne zestawienie, o ile autorowie projektów zastosowali się do warunków programu.

Z powyżej przytoczonego rezultatu badań kosztorysów, komisya teatralna przyszła do przekonania, jak to już Świetnej Radzie wiadomo, że żądania programem objęte są tak obszerne i wymagające, iż takowych za kwotę 400.000 zła. wykonać nie podobna, a przeto mimo przekroczenia tej kwoty względnie o 56.000 zła. (maximum) przecieź zaproponowała Świetnej Radzie wypłatę przyrzeczonych honoraryów i zaproszenia jury. Wnioski te uchwaliła Rada miasta 28. grudnia 1889.

Zebrana w Krakowie jury w dniach 28., 29. i 30. stycznia 1890. pod przewodnictwem p. Bergera rozpatrzyła plany a mianując p. Sarego swoim sekretarzem, złożyła swoją opinię w protokole po niemiecku spisany, który Świetnej Radzie w oryginalnym i tłómaczonym tekście w druku przedłożonym został. — Orzeczenie jury oświadcza, że żaden projekt nie nadaje się **do natychmiastowego wykonania.**

„Gdy jednak według treści instrukcyi z pomiędzy czterech projektów winien być jeden wskazany, który pod pewnemi warunkami mógłby być przedstawiony do wykonania, Sędziowie przeto po odbytem tajnem głosowaniu o wyniku absolutnej większości, stawiają wniosek, że bez uwzględnienia wysokości kosztów projekt pp. Stryjeńskiego i Ekielskiego może być przyjęty do wykonania za podstawę“.

W protokole jury zawartą jest również krytyka wszystkich projektów i wskazane są różne wady i usterki, któreby w razie przyjęcia któregośkolwiek projektu, musiały być zdaniem jury usunięte.

Wskutek tego komisya teatralna uważała za potrzebne rozpatrzenie tych zarzutów i zbadanie, o ile łatwo lub trudno wady takie usunąć by się dały, a wychodząc z założenia, że w tym kierunku samym autorom najłatwiej będzie znaleźć odpowiednie rozwiązania, postanowiła dnia 14. lutego 1890. wezwać pp. architektów konkurujących,

ażebym w obec komisji teatralnej plany swoje objaśnili, tudzież ażebym poczynili wnioski, celem usunięcia zarzuczanych wad.

W tym celu panom architektom doręczono protokół jury, wady te wyliczający.

W następstwie odbyły się dnia 19. i 20. lutego 1890 dwa posiedzenia komisji teatralnej, na których pp. konkurujący explikowali swoje plany i przedkładali nowe alternatywy, zmierzające do usunięcia wad zarzuczanych. Dalej komisja pragnąc Świetną Radę o ile możliwości dokładnie poznać z projektami przedłożonemi, spowodowała jeszcze dwa takie same posiedzenia, (23 i 26 lutego) na które wszyscy pp. Rady zaproszenia otrzymali.

Po zakończeniu tych posiedzeń idąc za orzeczeniem jury postanowił Dr. Jordan na posiedzeniu komisji teatr. w dniu 7. marca 1890. stanowczy wniosek: „Zgodnie z orzeczeniem jury przyjmuje się projekt pp. Stryjeńskiego i Ekielskiego za podstawę do budowy teatru. Gdy atoli Dr. Jakubowski postawił wniosek zasadniczy: Komisja teatralna przyjmuje orzeczenie jury za podstawę dalszego traktowania sprawy“, wówczas Dr. Jordan wniosek swój na razie cofnął, zastrzegając sobie późniejsze jego wzniesienie.

Wniosek Dra Jakubowskiego komisja teatralna uchwalila.

Ponieważ należało jeszcze zbadać, o ile alternatywy przez pp. architektów proponowane dają rezultat zadawalniający przeto w tym celu komisja teatralna na dniu 11. marca delegowała podkomisję techniczną, złożoną z panów Kaczmarzkiego, Knausa, Matusińskiego, Niedziałkowskiego i Sarego, która to podkomisja znowu odbyła trzy posiedzenia, wchodząc w szczegóły objaśnień, propozycji i przedłożonych alternatyw, pp. konkurentów. Po skończeniu tej pracy przez podkomisję techniczną i po wymianie wzajemnych zdań, zebrała się komisja teatralna w dniach 15. i 24. marca 1890 i wysłuchała objaśnień członków podkomisji technicznej. W dyskusji przy tem przeprowadzonej okazało się przede wszystkim, że zdanie jury orzekające, iż żaden z projektów nie nadaje się do natychmiastowego wykonania, było najzupełniej słusznem. Nie można się temu dziwić, albowiem tak bywa zawsze, gdyż żaden architekt nie jest w stanie spełnić najkompletniej wszelkie warunki i życzenia programem objęte, nie zno-

sząc się z autorem programu wprost. Plany konkursowe przy tak zawilem zadaniu, jakim jest projekt teatru nie mogą być odrazu kompletnymi, muszą one ulegć wielu jeszcze zmianom, ażeby mogły łączyć w sobie ściśle za-
 dość uczynienie wszystkim warunkom, podyktowanym przez najróżniejsze względy lokalne, artystyczne i techniczne.—
 Jedyne szczegółowe opracowanie projektu ostatecznego, wykonane przez zdolnego architekta, przy równoczesnem współdziałaniu komisji budowy, resp. delegatów budującego właściciela, a więc w danym wypadku komisji teatralnej, może dać skutek wszechstronnie zadawalniający.

Okazało się dalej, że wady w projektach zawarte są większej i mniejszej doniosłości, że są takie, które z łatwością usunąć się dadzą, lecz są i takie, których usunięcie wymaga pewnych zmian i przewyciężenia większych trudności; dalej, że są zarzuty, których przyczyna leży w samym programie, i takie, których przyczyna leży w możności różnej interpretacji tegoż programu.

Zarzuty przez jury poczynione, które są takiej wagi iż należało słusznie wymagać zmiany resp. usunięcia takowych, panowie konkurenci w różny sposób starali się uchylić i z różnem powodzeniem im się to udało. Tak np. dwaj architekci czuli się spowodowani przedłożyć alternatywy, które powiększają obszar zabudowanej powierzchni teatru.

Wypada teraz przytoczyć więcej szczegółowo najważniejsze zarzuty jurorów, w podobnym porządku, jak one są spisane w protokole jury, i tak:

Prawie wszystkich autorów spotkał zarzut co do nie właściwego rozstawienia miejsc w sali widzów w parterze i co do szerokości przejść między miejscami. — Podkomisya przy nowych alternatywach badała dokładnie, czy wady takie niepowtarzają się ponownie, i w takim razie przez odpowiednią redukcję liczby miejsc, zarzut ten zrobiła bezprzedmiotowym. Po przeprowadzeniu takiej redukcji, pozostały w poszczególnych projektach zawsze jeszcze takie, a nawet i większe ilości miejsc, jakie program minimalnie wymaga, a mianowicie w projekcie p. Odrzywolskiego 908, pp. Stryjeński-Ekieski 922, p. Zawiejski 909. a p. Zaremba 947. Pan Odrzywolski nadto wniósł alternatywę powiększenia pierwotnego planu o 35.5 metr. kwadr. przy którym uzyskał ogólną ilość miejsc 960. — Ilość miejsc przy ostatecznem opracowaniu projektów może być jeszcze nieco powiększona.

Wymiary scen i zascenia we wszystkich projektach można uważać za odpowiednie.

Ubikacje potrzebne dla administracji wymagają nieznacznych tylko zmian, łatwych do wykonania.

Do orkiestry we wszystkich projektach proponowane były wejścia z po pod przyscienia. Powód tej istotnej wady należy szukać w samym programie, który pod tym względem nie dosyć ściśle określa dyspozycję. Na żądanie jury, która nakazuje zamurowanie wszelkich otworów w murach pomiędzy podziemiem sceny a podziemiem sali widzów, jak to wymaga ustawa o budowie teatrów, potrzeba zaprojektować osobne wejścia dla orkiestry, w tej części budynku, która do sali widzów a nie do sceny należy. Wykonanie tego we wszystkich projektach, bądź z mniejszymi bądź z większymi trudnościami, przecież jest możliwe.

W dyspozycji lokali dla personelu teatralnego nie ma znaczących wad, których usunięcie trafiałoby na większe przeszkody. Pod względem zaprojektowania schodów zarzuca jury prawie wszystkim autorom, iż w parterze znajdują się stopnie osobne porozrzucane. Stopnie te zapomocą ramp, jak tego wymaga ustawa, dadzą się zastąpić i wada uchylić. Zarzut postawiony p. Odrzywolskiemu co do schodów dla publiczności, uchylił on zmianą w rysunku.

Zarzut co do schodów tylnych w projekcie pp. Stryjeński-Ekielski, według którego znajdują się tam schody klinowe niedopuszczalne, nie został odparty ani schody te zmienione.

Zarzut uczyniony panu Zawiejskiemu co do nierównych stosunków stopni, po dokładnem rozrachowaniu odpadł zupełnie. Zarzut drugi, że dla łóż I. piętra założone są po obu stronach schody rozpoczynające się jednym wspólnem ramieniem, nie potrzebował autor uchylać, albowiem według brzmienia programu dyspozycja taka nie jest wykluczona. Przeciwnie, autor obstaje przy tej dyspozycji, polegając właśnie na brzmieniu programu konkursowego, i uważając schody takie (centralne) za wybitny motyw architektoniczno-dekoracyjny, dający zresztą dla publiczności najzupełniejsze bezpieczeństwo. Dyspozycją tych schodów centralnych i traktowanie architektoniczne takowych przedstawił p. Zawiejski nowymi dwoma rysunkami na większą skalę, które wykazują rzeczywiście bardzo piękne rozwiązanie tej części budowy.

Zarzucone panu Odrzywolskiemu za wysokie stopnie w łozach, nie zostały przez autora zmienione.

Wszystkim autorom uczyniono zarzuty co do umieszczenia a względnie ilości wychodków. Szczegół ten nie przedstawia takich trudności ażeby przy ostatecznem opracowaniu projektu nie mógł być poprawiony.

Zarzut co do niekorzystnego wygięcia linii łóż uczyniony p. Stryjeńskiemu - Ekielskiemu i p. Zawiejskiemu, został przez tego ostatniego w nowym rysunku w części usunięty, a linia ta przy ostatecznem opracowaniu projektu może uleść jeszcze korzystniejszej zmianie.

Zarzucone w projekcie pp. Stryjeński i Ekielski wadliwe pomieszczenie garderoby dla publiczności w korytarzu III. piętra nie zostało zmienione.

W projekcie p. Zaremby garderoby parteru były wadliwie założone. Autor zmienił to w alternatywie na korzyść, atoli w skutek tego powiększył zabudowaną powierzchnię teatru o około 56 metr. kwadr. (Tu wypada zaznaczyć, że według przybliżonego obliczenia w podkomisyi, z powodu powiększeń budynków w nowych alternatywach, kosztorys p. Odrzywolskiego podniesie się do około 450.484 zła., p. Zaremby do około 438.000 zła.)

Brak jednostajności korytarza wokolo sceny i jego rozciągłości aż do muru prosceniowego, co stanowi zarzut w projekcie p. Zawiejskiego, a w drugiej części i pp. Stryjeński - Ekielskiego, pochodzi li tylko z odmiennej interpretacyi ustawy, która w §. 4. wymaga że pomiędzy murami sceny, a lokalami scenę otaczającymi, winne być założone korytarze sklepione **w ten sposób**, ażeby te lokale z korytarzami w bezpośrednim były związku. Autorowie mogli słusznie ustawę tak interpretować jak to uczynili, gdyż żądaniu ustawy projektu ich czynią zadość.

Korytarz okalający salę widzów na 2.50^m szeroki, wymagany tak programem jak też i ustawą, został w projektach bądź ścieśniony, bądź przerwany zupełnie. Zarzut ten przez jury podniesiony dla wszystkich projektów, próbowali pp. Stryjeński - Ekielski uchylić alternatywą zmieniającą schody w korytarzu do galeryi, i utworzeniem rodzaju tunelu po pod tylne siedzenia galeryi. Rozwiązanie to nie można nazwać szczęśliwym, albowiem tunel taki mógłby w razie paniki stać się właśnie powodem nieszczęścia. Przełożenie schodów na galeryę w korytarzu, również nie jest dobrem, albowiem w chwili wychodzenia publi-

czności z teatru z wyższej i niższej części galeryi, prądy z dwóch kierunków na małym podeście i wąskim wspólnym rampieniu schodowem spotkać by się musiały, co powodowałoby koniecznie stagnację, również w chwili paniki niezmiernie niebezpieczną.

Zarzut uczyniony panu Zawiejskiemu co do zwięzania i przerwania korytarza obiegowego wokół sali widzów, zdołał on usunąć zupełnie, tak że pod tym względem jego projektowi obecnie żadnego zarzutu uczynić nie można. Zmiany w tym kierunku nawet pewne oszczędności pociągną za sobą. Korzystne rozwiązanie zostało tu przeprowadzone za pomocą ramp, które bezpieczniejsze i wygodniejsze od schodów, ułatwiają wyjścia do balkonów II. i III. piętra, a pozwalają utrzymać korytarz obiegowy w całej żądanej szerokości i w pełnym oświetleniu zewnętrznym.

Zarzuty co do formy dachów spotkały trzech panów autorów:

W projekcie p. Odrzywolskiego dach nad salą widzów pomiędzy atyką frontową a oknami kopuły jest zdaniem jury nadto płaski, i należy go bezwarunkowo podnieść, co wpłynie na ukształtowanie fasady.

Zarzut ten uchylonym nie został.

W projekcie p. Zawiejskiego zarzucono, że przy jego dachach utworzą się kosze i zaulki, które powodować będą gromadzeniu się mas śniegu. Zaprojektowanie dachu w ten sposób, ażeby gromadzenie się śniegu było nieszkodliwym, nie przedstawia wielkich trudności. Autor w przewidywaniu tej ewentualności, zapobiegał szkodliwemu wpływowi śniegu po części już w tym kierunku, że atyki w takich miejscach ponad linią rynien wystające, ochronił kamieniem ciosowym, co i w kosztorysie i w planach instrukcyjnych jest uwzględnione. Przy sumiennym wykonaniu racjonalnie skonstruowanych rynien i koszów, które absolutnie projektu nie zmieniają, nie ma obawy, aby z tego powodu zachodziły niekorzystne następstwa.

Projektowi p. Zaremby robiono zarzut, że dachy w wielu miejscach są za płaskie i wskutek tego mniej piękne. Rzecz ta przez Autora nie została zmieniona. Zmiana taka jest możebną, atoli wpłynęłaby również na ukształtowanie architektury zewnętrznej.

Ostateczne zarzuty jurorów dotyczą zewnętrznego wyglądu teatru, t. j. strony architektoniczno-estetycznej.

Zarzuty w tym kierunku protokołem jury szczegółowo objęte, rezoltują w tem, że architektura zewnętrzna przy projekcie p. Odrzywolskiego winna być na nowo opracowana, przy projekcie pp. Stryjeńskiego i Ekielskiego winna być gruntownie przerobiona, przy projekcie p. Zaremby wymaga w prowadzenia wielu zmian i poprawek. W projekcie p. Zawiejskiego jury uznaje wiele zalet architektury zewnętrznej, i żąda tylko ze względów [klimatycznych usunięcia względnie przerobienia szczegółów dekoracyj i atyk które przeróbki jednak według zdania samej jury „nie natrafiają na żadne trudności.“ W kierunku dążącym do zmiany fasad przedłożyli alternatywy pp. Stryjeński, Ekielski i p. Zaremba, które to alternatywy wykazują rzeczywiście pewien postęp.

W tych głównych zarysach przedstawione są najważniejsze momenta z obszernej krytycznej dyskusji, przeprowadzonej w komisji teatralnej, po której komisya przystąpiła do powzięcia ostatecznej uchwały, t. j. do wyboru najodpowiedniejszego projektu.

Przedewszystkiem zdecydowano wziąć pod głosowanie dawny wniosek Dra Jordana,; „Zgodnie z orzeczeniem jury przyjmuje się projekt pp. Stryjeńskiego i Ekielskiego jako podstawę do budowy teatru.“ Przy głosowaniu ja wnym na 15 głosujących wniosek ten otrzymał 5. głosów Wówczas Dr. Jordan zastrzegł sobie prawo iż wniosek ten jako wniosek mniejszości ponowi w Radzie miasta.

Następnie zdecydowano wybrać pomiędzy wszystkimi czterema projektami, drogą tajnego głosowania, przy czem otrzymali p. Zawiejski głosów 7, p. Odrzywolski 6, pp. Stryjeński-Ekielski 1 a p. Zaremba 1. — Ponieważ nikt nie otrzymał absolutnej większości, przeto głosowano powtórnie, i otrzymał p. Zawiejski głosów 8, p. Odrzywolski 5, pp. Stryj.-Ekiel. 2.

Oprócz motywów jakie wynikają już z powyżej przytoczonego streszczenia porównań krytycznych wszystkich projektów, przemawiają najsilniej za projektem p. Zawiejskiego jeszcze motywa natury czysto artystyczne. Pan Zawiejski przy obydwu konkursach i przy wniesionych alternatywach dał się poznać jako architekt posiadający niezwyklej miary zdolności i wykształcenie fachowe, i tak wybitny talent wrodzony artystyczny, że na takowych przy oddaniu mu pracy około projektu i budowy teatru śmiało polegać można.

W uwzględnieniu zatem, iż uzupełnieniu projektu p. Zawiejskiego pod względem technicznym nie przeszkadzają żadne trudności, — że co do kosztów wykonania pomiędzy projektami (po zaproponowanych zmianach resp. powiększeniach) będą stosunkowo małe tylko różnice, — wreszcie, że pod względem artystycznym czyli architektonicznym, wyższość tego projektu nad innymi przez jury została wyraźnie zaznaczoną, a w komisji również przyznaną, większość komisji teatralnej wnosi:

Rada miasta uchwali:

1. Projekt p. Jana Zawiejskiego przyjmuje się na podstawę do budowy teatru.

2. Upoważnia się komisję teatralną do przeprowadzenia rokowań z p. Zawiejskim celem zapewnienia opracowania ostatecznego projektu i kierownictwa budowy.

3. Uprasza się pana Prezydenta o zarządzenie potrzebnych kroków, ażeby część poszpitalnego budynku, według dawniej powziętej uchwały Rady miasta na zburzenie przeznaczona, w jak najkrótszym czasie opróżnioną została.

W Krakowie 14. kwietnia 1890.

Schlachtowski

przewodniczący.

Karol Knaus

sprawozdawca.

